

TELEGRAFUL ROMÂN.

Apare Marți, Joi și Sâmbăta.

ABONAMENTUL:

Pentru Sibiu pe an 7 fl., 6 luni 3 fl. 50 cr., 3 luni 1 fl. 75 cr.
Pentru monarchie pe an 8 fl., 6 luni 4 fl., 3 luni 2 fl.
Pentru strălămate pe an 12 fl., 6 luni 6 fl., 3 luni 3 fl.

Pentru abonamente și inserțiuni a se adresa la:
Administrațiunea tipografiei archidieceșane, Sibiu, strada Măcelarilor 47,
și la expedițiunea de inserțiuni Adolf Steiner în Hamburg (Germania).
Correspondențele sînt a se adresa la:
Redacțiunea „Telegraful Român”, strada Măcelarilor Nr. 37.
Epistole nefrancate se refușă. — Articuli nepublicați nu se înapoiază.

INSERȚIUNILE:

Pentru odată 7 cr., — de două ori 12 cr., — de trei ori 15 cr. rëndul cu litere garmond — și timbru de 30 cr. pentru fie-care publicare.

Nr. 3344. Scol.

Cerculariu

cătră toate oficiile protopresbiterale, ca inspectorate districtuale de scoale!

În urma cerculariului dat de consistoriul archidieceșan, din ședința dela 7 Iunie a. c. Nr. 1613, conferențele învățătorești s'au ținut și în acest an conform dispozițiilor cuprinse în acel cerculariu.

După raporturile ce au intrat dela conducătorii acelor conferențe învățătorești, și după procesele verbale luate în ședințele conferențelor subscernute aici pre lângă raporturile conducătorilor, se vede că învățătorii, mai numeroși în unele conferențe, mai puțin numeroși în altele, au luat în serioasă și meritorie desbatere punctele specificate în cerculariul mai sus menționat.

Și ceea ce este mai întăi de a se constata, este, că din toate conferențele a eșit o opinie și concluziune aproape unanimă asupra acelor puncte puse lor în discuțiune și deliberare. Pare că un spirit universal a planat și un simț comun a domnit asupra conferențelor în una și aceeași di, în localități diferite și situate în cele mai mari depărtări una de alta, pe întreg teritoriul archidieceșei.

Veșând raporturile conducătorilor; ecsaminând procesele verbale ale conferențelor; dar având în vedere și arătările ce din când în când se presentă consistoriului archidieceșan asupra scoalelor noastre confesionale române, ca unele cari sau din unul sau din alt punct de vedere n'ar fi încă la înălțimea chemării lor, se ordina precum urmează;

1. Comitetele parochiale ca comitete scolastice sînt și remân strins obligate, de a observa cu toată rigoare, punctualitatea și conșciențiozitatea prescriptele §-lui 23 din Statutul organic.

Din aceste prescripte se dau aici unele în resumat pentru știința tuturor:

a) a îngriji pentru susținerea și înmulțirea averii scoalei;

b) a conserva în stare bună edificiul scolastic;

c) a prevedea scoala cu mobilele și cu aparatele necesare;

d) în înțelegere cu protopresbiterul a escrie concurs pentru postul de învățătoriu devenit în vacanță;

e) în înțelegere cu protopresbiterul a face lista candidaților la postul de învățătoriu;

f) a afla mijloacele pentru repararea scoalei existente, sau edificarea de scoală nouă;

g) a afla mijloacele pentru o bună dotare a învățătorilor;

h) a face propuneri în privința înaintării și înfloririi scoalelor;

i) a afla mijloacele pentru prevederea copiilor seraci cu cărți scolastice.

Când comitetele parochiale, punându-se la înălțimea chemării lor de o parte, și de alta stăruind ași îndeplini nobila sarcină ce Statutul organic le impune: atunci puține împrejurări vor mai rămâne, cari se îm-

pedece și astăzi progresul învățămîntului popular.

Dar pre lângă aceasta trebuie ca 2. Sinoadele parochiale se observe și prin aceasta li se impune a observa și ele prescriptele §-lor 7 și 13 din Statutul organic în trebile scolastice, pre lângă altele ce se ordina în acei §§.

3. Consistoriul archidieceșan încă numai atunci va putea corespunde sarcinei și chemării sale, dacă organele subalterne puse sub privegherea sa pentru a executa legile și Statutul își vor împlini datorințele întru toate și preste tot.

Consistoriul archidieceșan va elabora și chiar acum este în lucrare un plan de învățămînt conform cerințelor scolastice de astăzi, prin care să se introducă un sistem uniform în scoalele noastre populare confesionale și va face dispozițiunile pentru manuale didactice, necesare în acele scoale. El va ajutara între marginile bugetului pe scoalele cele mai serace, și pe învățătorii mai seraci, dacă acestia vor merita ajutor prin progresul în scoală. Cu un cuvânt va face tot ce este prin putință pentru conservarea și înființarea de scoale, și pentru înaintarea și înflorirea învățămîntului.

Toate însă câte se cer pentru acest scop nu se pot face numai și singur de aici.

Trebuie ca toți: popor, învățători, preoți, protopresbiteri, comitete și sinoade, atât parochiale cât și protopresbiterale sau alte organe scolastice și chiar particulari, fie ei de ori ce pozițiune socială ar fi, săși facă și săși îndeplinească datorințele față cu scoala, care prelungă biserică este prima condițiune a culturai și existenței noastre naționale.

Pentru aceea să ordina mai de parte:

4. Protopresbiterii sau administratorii protopresbiterali, ca inspectorii districtuali de scoale, să privegheze neadormit ca: comitetele și sinoadele atât parochiale cât și protopresbiterale ținându-se între marginile și dispozițiunile Statutului organic să îndeplinească toate sarcinile ce aceasta lege fundamentală le impune.

Ei vor avé de a visita scoalele din tractul lor districtual, cel puțin odată pe an, cu care ocaziune vor cerceta cu de a măruntul tot ce să refere la scoală: în special dacă învățătorii corespunde chemării sale; dacă băeții urmează regulat la scoală și altele conform ordinațiunilor date în această privință. Tot cu această ocaziune vor arăta poporului, însemnătatea și necesitatea înființării și susținerii scoalelor confesionale române și'l vor îndemna la înființarea și susținerea acelor. Vor vedea mai departe și vor stărui pentru înființarea de mici biblioteci populare pe lângă fie care scoală din tract, conform ordinațiunei ce s'a dat de consistoriu în această privință. Vor dispune ca conscrierea băeților obligați la scoală să se facă regulat, cu începerea fie căruia an scolastic și nu va permite, că băeții fără vre un motiv grav să fie prin comi-

tetul parochial dispensați dela cercetarea scoalei. Precum vor dispune și aceea ca învățătorilor să li se răspundă salariul regulat și fără vre o amănare sau scădere.

Ei vor asista, încât va fi posibil la esamenale semestrale și anuale din toate scoalele de pe teritoriul tractului lor protopresbiteral; cu un cuvânt, au de a observa și executa cu toată strictețea și acuratețea articolul IV. § 30 până inclusiv punct 4, apoi §§ 31, 33 și 34 din instrucțiunea dela 1 Iunie 1865. Nr. 26 scolastic.

5. Asemenea inspectorii locali ai scoalelor capitale, apoi directorii acelor scoale, precum și directorii scoalelor populare vor avé și ei a observa și a executa cu aceeași strictețea și acuratețea instrucțiunea menționată în punctul precedent și anume art. III pentru inspectorii locali, art. II pentru directorii scoalelor capitale și art. I pentru directorii scoalelor elementare, unde sînt specificate atât drepturile cât și datorințele lor în privința scolastică.

Pre lângă aceste însă:

6. Preoții încă la ocaziuni de sărbători sau de Dumineci sau când asistă la esamene, vor arăta și ei poporului necesitatea și însemnătatea scoalelor, și mergînd înainte cu esemplu, vor îndemna pre popor săi urmeze și el cu tața întră înființarea, conservarea, înaintarea și înflorirea scoalelor noastre confesionale române.

Ear încât preoții sînt și directori la scoalele populare elementare vor avé de a se ține strins de cele șise în punctul 5 de mai sus.

7. Învățătorii petrunși de chemarea lor au învățând de a învăța și ei. Și preste tot au de ași împlini cu sântenie chemarea și datorințele lor. Ei au de ași procura și a se prevedea cu toate cărțile didactice necesare.

Prelegerile să le țină regulat, dela începutul până la finalul anului scolastic.

Nu e permis ca ei să se ocupe cu afaceri, sau incompatibile cu postul învățătoreș, sau cari i-ar subtrage dela împlinirea datorinții lor ca învățători.

Se dispune, precum s'a dispus încă prin o altă ordinațiune, ca aceia cari n'au atestat de calificațiune să facă esamenul, spre a avé acest atestat ca așa, să poată fi numiți ca învățători definitivi și apoi în modul acesta să se poată pune o stabilitate în pozițiunea lor, și prin aceasta să li se asigure existența d o parte, ear de alta și ei să poată corespunde mai bine chemării lor.

Pentru de a ajunge la această sigură pozițiune a învățătorilor, nici unul, care este numit sau în mod definitiv, s'ar în mod provisoriu pe timp nedeterminat, nu va putea concurge la altă stățiune, dacă în 14 zile după încheierea anului scolastic, nu-și va fi dat demisiunea din postul care mai nainte îl ocupa. Cei cari ar face din contră, vor avé singuri de ași ascrie urmările, adecă sau de ași perde postul, care l-au avut, sau de a nu fi întăriți la postul pentru care au concurs.

În fine li se recomandă ași procura „instrucțiunea pentru învățători” dată de sinodul archieresc, în ședința dela 14 Iulie 1869.

Și mai în urmă li se recomandă a trăi unii cu alții în cea mai bună concordie, căci s'a vedut că discordia între învățători este una din cele mai grave pedeci ale progresului în învățămînt.

8. Părinții de familie se îndatorează ași da copii la scoală; ear copii sînt datori a urma regulat la prelegeri; ori ce abatere sau de o parte sau de alta va fi pedepsită conform legilor și regulamentelor în vigoare.

9. Listele de absentare nemotivată dela scoală au a se face regulat și pentru astfelu de absentări a se pedepsi respectivii vinovați.

Din o parte a acestor pedepse să se facă un fond pentru procurarea de cărți la copii mai seraci, dar' diligenti întru cercetarea scoalei, și vrednici prin progresul lor în învățămînt.

10. Mai pre sus de toate însă este necesar, a se ține și observa o strictă disciplină, fie în scoală între învățătoriu și învățacei, fie între organele subalterne scolastice și cele superioare, și mai ales cele subalterne cari sînt puse pentru executarea legilor, să nu se abată dela lege, când organele superioare le impune executarea chiar a legii însăși.

Se facă fie-care aceea, ce legea, „Statutul organic”, îi demândă, săși împlinească fie-care datorința: și atunci înceta-vor pedecile, ce obstau progresului învățămîntului nostru popular; scoalele vor cresce și înainta; cultura și la noi va fi o realitate, la cari toate cu toții ni-uim.

Relativ la celelalte puncte din cerculariul mai sus menționat se observă:

11. Că învățătorilor cari nu posed limba maghiară, le stă în libera voie a și-o apropria sau prin instrucțiune proprie, sau prin cercetarea cursurilor supletore, cari se ordina de cătră stat a se ține în intervalul ferierlor de vară.

Se constată în urmă:

12. Că s'au înființat și instituit reuniuni învățătorești la Beșeș și Deva, Brașov, Făgăraș, Sibiu, și statute aprobate parte pe basa unii și altii, și parte pe basa proiectu archidieceșan, comunicat conferențelor învățătorești prin cerculariul mai lor menționat din 7 Iunie 1879 Nr. 1613 cari statute prin aceasta se și aproabă.

Toate aceste șise până acum să comunică P. T. Dtale spre știință și urmare cu acea adaugere, că pentru asemenea știință și strictă observare, vei avé de a împărtăși presenta ordinațiune tuturor comitetelor și sinoadelor atât parochiale, cât și protopresbiterale, tuturor inspectorilor locali de scoale capitale, directorilor dela acele scoale, și directorilor scoalelor populare și tuturor învățătorilor de pre lângă scoalele noastre confesionale române din tractul protopresbiteral ce administreză.

Totodată vei face atenți pe con-

ducătorii conferențelor învățătoresci, și pe președinții reuniunilor de învățători ca toate rapoartele lor și procesele verbale ale ședințelor pe viitoriu vor avea ale subscrisoare aici nu de a dreptul ci prin inspectorii districtuali respectivi care și ei vor avea la subscrisoarea acelora ași da opiniunea asupra concludsiunilor luate de conferențele sau de reuniunile învățătoresci.

Din ședința consistoriului arhidieceșan ținută în Sibiu la 29 Noembrie 1879.

Pentru Escelența Sa Dl. arhiepiscop și metropolit:

Nicolau Popea m. p.,

Arhimandrit și vicariu arhiepiscopesc.

Revista politică.

Sibiu, în 10 Decembrie,

Dela deschiderea delegațiilor. despre a căror recepțiune dăm o scurtă dare de samăla alt loc, punctul de gravitațiune este nu numai *de facto* ci în un înțelese oare-care și *de jure* la Viena. Diaristica opozițională maghiară se cam turburase la început pe alocuțiunea preșidentului delegațiunii austriace, din cauză că acesta ar fi vorbit de „Austria“ și de partea resăriteană a Austriei carea este Ungaria. Alocuțiunea lui Schmerling este reproducă la alt loc, periculoșitățile iscodite de „Pesti Naplo“, de „Magyarország“ și de altele după chipul și asemănarea lor. De altminteră cum se ăice: „după nuor vine senin.“ Răspunsul Majestății Sale a mulcomit atât pe „Pesti Naplo“ cât și pe celelalte, cu deosebire pentru asigurarea împărătească și regală, că raporturile între Austro-Ungaria și Germania sânt cele mai bune.

Din activitatea cea țermurită de astădată a delegațiilor, telegramele comunicate și din partene au anticipat o parte. Așa scim de Sâmbătă că delegațiunea austriacă au votat recerințele finanțiale pe anul 1880. Cifra bugetului comun preste tot pe anul 1880 este de 116,574.592 fl. Ministeriul comun dispune de un venit de 3,343.751 fl. și superflusul dela vămile din granițe dă 5,942.500 fl. Austria și Ungaria mai au dară să acopere din veniturile lor deosebite 107,288.343 fl. Din aceste se vin în sarcina Austriei 73,599.804 fl. și în a țerilor unguresci 33,688.539 fl. Pentru Bosnia și Erțegovina sânt preliminați 8,045.000 fl. Astădi mai scim dela delegațiuni, că cea ungurească încă a votat indemnitatea. Cu ocașiunea desbaterii ministrul president a declarat că legea pentru armată este sancționată.

Casa deputațiilor austriaci votase bafă cu o și mai nainte după o desarmată lungă proiectul privitoriu la 223 voturi pro și 105 contra. Sârbii dat de o nouă Banatul Ungariei au rënduit administratiune. Guvernul a lor, cu totala ocolire al metropoliei preste tot a organelor bisepiscopului și bii unguresci sânt o fracțiune mică, cam prea mândră față cu coreligionarii lor români, cu toate aceste, năconsimțim și regretăm că guvernul ignorează instituțiunile unei comuniuni recunoscute prin legile țerii. Unde mai este garanția în legi, dacă ministrul ca un omnipotent trece preste ele sau și le subordinează voinței sale. Sârbii, după cum se vede din adresa ce o publicăm mai la vale cearcă a îndrepta lucrul cu remănerea patriarhului la postul seu. „P. L.“ a ăis însă în batjocură, că provocarea vine *post festa*, în batjocura aceasta este trist, dar mult adevăr, pentru că subscrierea monarhului nu se mai poate retrograda.

România înaintează încet, dară înaintează pe calea de a i se recunoaște

independența. În privința aceasta de o parte spune „P. Cor.“ că legatul (trimisul) italian Tornielli a sosit în 17 l. c. la Bucuresci spre ași presenta în ăiua următoare acreditivele. De altă parte cetim, că Spania încă a recunoscut independența României și a denumit legat extraordinariu și ministru plenipotențiat pe lângă curtea domnească din Bucuresci pe marchisul del Moral, fostul prim-secretariu al ambasadei spaniole din Roma. Acesta va representa Spania în aceeași calitate și pe lângă guvernul sârbesc din Belgrad.

Cestiunea transpuneri ținuturilor albaneze Muntenegrului a băgat pe diplomații congresului dela Berlin în corn de capră. Albanezii, după „Fremden Blatt, într'o adunare ținută la 15 Decembrie n. în Scutari d'Albania au hotărit în prezența funcționarilor porții a se opune Muntenegrului când va voi acesta a ocupa ținuturile Gusine și Plava. În privința aceasta sânt toți Albanezii într'un gând și despre aceasta au și dat de scire lui Muktar pașa și guvernului turcesc. Muntenegrenii ne mai putend aștepta și poate nevrënd a lăsa timp ca să se organizeze o rezistență, a pus termin, după care, la cas că ținuturile nu i se predau pe cale pacinică le va ocupa cu puterea. Diplomația nu scia ce să se facă, de oare ce Poarta e gata a preda ținuturile din cestiune; vorba e că numai oamenii se opun. O scire constantinopolitană mai dincoace spune, că ministrul turcesc de esterne a pus în perspectivă cât mai curând transpunere a Gusinei și Plavei Muntenegrului. Alte sciri din Consfântinopole și Petersburg esprimă speranța, că atacarea aceasta se va termina fără versare de sânge.

Pentru situațiunea întregă a Europei înregistrăm următoarea notiță:

Cu ocașiunea votării contingentului pentru armată în camera belgiană a ăis ministrul de resboiu, că situațiunea europeană e amenințătoare într'un mod misterios. Belgiul trebuie să se pună în pozițiune ca la eventualitatea unui resboiu între Germania și Franca să și poată apăra independența.

Recepțiunea delegațiilor.

În 18 Decembrie delegațiunea ungurească s'a prezentat la Majestatea Sa spre ași depune înaintea tronului omagiile cuvenite și îndatinat.

Presidentul delegațiunii, cardinalul Haynald s'a adresat către Majestatea Sa cu următorul cuvânt:

*Prea înălțate Imperate și Rege apostolic!
Preagrațioase Doamne!*

Membrii delegațiunii unguresci aleși de dietă pentru a discuta afacerile comune ale ambelor state din monarchia ce se adă sub gloriosulu sceptru al Majestății Voastre, se închină, la începutul activității lor celei însemnate și grele, cu omagiu tradițional înaintea sacrei persoane a Majestății Voastre.

Când bărbații delegațiunii unguresci avură mai pe urmă aceasta fericire, capitala aceasta fu martoră la acel devotament corali și nemăiestrit, la acele dovești de bucurie, magiu credincios și de iubire, cu care popoarele din monarchia Majestății Voastre au serbat prin deputațiuni strălucite aniversarea de douăzeci și șinci de ani a acelei ăile glorioase, în care binecuvântarea atotputernicului s'a revărsat preste viața familiei de nou întemeiate a Majestății Voastre.

Strigările de bucurie ce au reșunat în această residență dela popoarele cari Vă urau prosperitate și fericire au aflat un ecou tot atât de viu și în peptul nostru, semțimintele ce le au exprimat, sânt și ale noastre, ele se prefac în sanctuarul interiorului nostru în rugăciuni ce implor binecuvântarea preste preainalta familie a Majestății Voastre.

Făcându-Vă Majestății Voastre această mărturisire omagială, noi, considerând și chie-marea ce ni o impune țara, nu cunoaștem altă ăintă, alte motive, alte semțiminte în sufletele noastre decât acele cari sânt legate de înaltele intențiuni ale unui Monarch glorios care poartă în inima sa adevărul bine al popoarelor sale.

Incepënd a lucra în direcțiunea această scim prea bine, prea înălțate Doamne, că raporturile împărățiilor europene, cu deosebire însă evenimentele resboinice din trecutul mai nou, stările și necesitățile ce au rezultat din acelea, mai departe relațiunile în forța de înarmare a puterilor europene, relațiuni, cari s'au mai lărgit în cele două pătrare din urmă ale seculului actual, silese imperiul, față cu evenimentele ce se pot nasce în viitor, la încordări extraordinare, cu toate că el fiind avisat la forța sa internă este aplecat a și-o cruța cu înțelepciune. Dar numai cu cel tare contează particularii și țerile, aliații și inimiții — și tare este numai acela, care la cas de lipsă poate să și apere interesele sale proprii cu forța sa proprie. Și de astădată scutirea cea mai cu efect a condițiilor de existență și a intereselor țerilor este acea ce și-o dau țerile înseși prin spada care — dacă cere trebuința — o aruncă sau cel puțin pot să o arunce în cumpăna negoțiarilor internaționale.

Această delegațiune prea umilită va procede în deslegarea problemei sale ținend cont de cele ăise, pentruca în monarchia constituțională să nu lipsească nici pe un moment disponibilitatea constituțională a forței materiale ce se cere la acoperirea trebuințelor comune și pentruca organele constituționale ale puterii executive, chemate la aceasta, să pună la dispozițiune tot ce cere existența monarchiei, apărarea eventuală cu succes a intereselor sale în areopagul diplomatic al lumii luminate, afirmarea cu efect și validitatea voinței și a intențiilor ei principiale. La această ăintă vom ajunge numai dacă noi umblând pe căile tradiționale ale delegațiilor de mai nainte vom scuti existența și interesele popoarelor din monarchie contra ori și cărei nesuișe dușmănesci din afară, așa ca obiectele apărării să nu cadă jertfă scopurilor și mijloacelor de apărare — ca condițiunile materiale ale progresului economic, ale culturai spirituale-morale și ale binelui social al poporului nostru să remănă intacte și asigurate, ba să se sporească chiar.

Credem cu siguritate că lucrând astfel vom corespunde pe deplin intențiilor sublimale ale Majestății Voastre, îndreptate spre fericirea țerilor Voastre și ne vom asigura conservarea prea înaltei grație regesci, care o și cerem cu toată supunerea.

Majestatea Sa a dat următorul răspuns:

Vă mulțămesc d-lor pentru asigurările de devotament și credință, care Mi le-ați exprimat togma acum și care totdeauna Mi ofer atât bucurie cât și satisfacțiune. Asemenea vă mulțămesc din inimă pentrucă v'ați adus aminte de serbarea de 25 ani a căsătoriei Mele, care Mi-a dat Mie și Impărătesei și Reginei dovești de iubire și alipirea tuturor popoarelor Mele fidele dovești, care Ne-au mișcat și pe care noi nu le vom uita.

Mi servește spre mulțămire putându-vă ăice și de astădată, că relațiunile monarchiei cu toate puterile din afară sânt cele mai amicabile și durabile. Sperez că binecuvântările păcii vor remănă neturburate pentru popoarele Mele. Înțelegeria intimă cu imperiul german Mi ofere o garanță înmulțită, că va urma acea liniscire generală, care asigură muncei pacifice o desvoltare deplină. Cu toate că urmările resboiului în teritoriile împărăției turcesci nu s'au delăturat încă, totuși se poate aștepta ca executarea consecuentă a tractatului dela Berlin va aduce și în peninsula Balcanu-

lui pacea deplină și cu aceasta și stări mai bune.

Guvernul Meu a luat în seriositate și îngrigire problema, a da Bosniei și Erțegovinei, acestor țeri greu încercate prin neglijențele și încurcăturile seculare, binefacerile ordinei, siguranța și cultura. Înaintând cu succes în această operă de pacificare și esoperând pe calea păcii, în sensul tractatului dela Berlin și cu învoirea deplină a Majestății Sale sultanului, ocuparea unor puncte de garnisoane în sandșacul Novi-Bazar, mulțămită conducerei de model și atitudinea trupelor Mele. Eu am potut dispune deja în cursul anului și acum de curënd unele reducțiuni considerabile în statul trupelor din acele țeri. Prin aceasta ni s'a dat posibilitatea să reducem în mod considerabil erogatele pentru ocupațiune. Acea ce Eu în anul trecut statorisem ca ăintă la care trebuia să ajungem, că adevăratele speșe pentru administrarea Bosniei și a Erțegovinei se vor pute acoperi din mijloacele acestor țeri, începe a se realiza deja în anul acesta. Ordinea în administrațiune și siguranța în relațiunile de drept vor deschide resursele abundante ale acestor țeri din ce în ce mai mult.

Din proiectele ce vi le-a predat guvernul Meu ca să le pertractați conform constituțiunii, veți vedé, că acele țin pe deplin samă de starea financiară a țerei, escludend toate acele recerințe, care nu le reclamă neapărat interesele monarchiei, scumpe atât pentru mine cât și pentru d-voastră, și pozițiunea ce ocupă ea între celelalte puteri. Patriotismul și inteligența probată a d-voastră vă vor conduce în împlinirea activității constituționale. Mă încred în aceasta și vă ăic un cordial bine ați venit.

După delegațiunea ungurească s'a prezentat la 2 oare Majestății Sale delegațiunea austriacă. Presidentul cavalerul de Schmerling s'a adresat către Majestatea Sa cu următorul cuvânt:

Maiestatea Voastră! Delegațiunea senatului imperial austriac, chemată de Maiestatea voastră a discuta împreună cu delegațiunea dietei unguresci afacerile comune după legile fundamentale de stat, recunoaște la începutul activității sale că datorința sa cea mai frumoasă și mai sântă, este mai întâi a depune la picioarele Maiestății Voastre espresiunea devotământului și a credinței omagiale către tron. La acest omagiu prea umilit se adaugă suvenirea plăcută a festivității familiare care o ați serbat Maiestatea Voastră împreună cu serenissima Împărăteasă astă primăvară, festivitate, care s'a prefăcut în jubileul pentru toți sudiții împărăției.

Delegațiunea senatului imperial austriac, întrând în activitate, îndrăsnesce a aduce felicitările sale omagiale.

Problema ce o asteaptă, este însemnată, pentrucă ea are să cerceteze recerințele ce le reclamă reprezentarea Austriei pe terenul internațional și armata, recerințe de natură, a conserva siguranța și întregitatea imperiului. Această problemă însă este și grea, pentrucă la încuviințarea mijloacelor de bani, ce se receștrebuie să cumpenim cu îngrigire și resursele financiare ale Austriei și capabilitatea de prestare a cetățenilor sei.

Aceste îngrigiri însă nu trebuie și nu vor oprî delegațiunea a se apuca cu toate puterile de misiunea sa.

Ea poate presupune că și guvernul Maiestății Voastre a ăinut în proiectele sale samă în toate direcțiunile de relațiunile timpului și prin aceasta se va realiza o armonie între postulatele guvernului cu justele așteptări ale delegațiunii. Cu această speranță putem aștepta, că întrebările pendente se vor rezolvi cu succes.

Ori cât de viu va fi zelul, cât de mare

devotamentul delegațiunii, ea va fi sigură de atingerea scopului ce-l urmărim cu toții, numai dacă va fi însoțită de grația și încrederea Maiestății Voastre.

Această încredere o cerem cu omagială supunere și înfrământare de nou a depune asigurarea despre loialitatea și supunerea noastră credincioasă la picioarele Maiestății Voastre.

Răspunsul ce l-a dat Maiestatea Sa delegațiunii austriace e identic cu cel dat delegațiunii ungurești.

Adresa către patriarhul sârbesc.

Din incidentul pensionării patriarhului sârbesc, a părintelui Procopiu Ivacicoviciu, fost odinioară episcop al eparchiei Aradului, mai apoi arhiepiscop-metropolit al nostru, și din cauza denumirii episcopului German Angelici de administrator-loctiitoriu al scaunului arhiepiscopesc-metropolitan sârbesc din Carloviț — foaia sârbească „Zastawa“ din Neoplanta în Nr. 185 din 4/16 l. c. publică în frunte următoarea telegramă:

„Sănteniei Sale Patriarhului sârbesc Procopiu Ivacicoviciu în Dalia.

În vederea scirilor neplăcute cari s'au răspândit printre popor cu privire la strămutările din patriarhatul sârbesc și în metropolia carlovițiană, noi subscrișii deputați ai congresului național-bisericesc sârbesc, adunați aici în Neoplanta din consultare și conțelegere Vă rugăm pe Săntenia Voastră, ca să rămâneți neclătit în acel loc, în care V'a pus încrederea poporului exprimată în legiuitul seu congres; să binevoiți a Vă considera pozițiunea ca al drepturilor cardinale ale poporului sârbesc din această monarhie; să binevoiți în această-Vă pozițiune a sta întru apărarea acestor drepturi, cari sunt garantate și în vechile privilegii sârbesci și în legile patriei mai recente, pentru libera alegere a patriarhului sârbesc și a metropolitului carlovițian, dar cari drepturi s'ar vătămă eclatant, dacă această alegere liberă în orice substituție ar deveni iluzorie.

Să binevoiți Săntenia Voastră a apăra autonomia noastră garantată prin lege, care o astfel de substituție, ba chiar și coadjutorie contrară instituțiilor noastre autonome nu o recunoaște. Noi cu încredere fiască ne adresăm către Săntenia Voastră și sperăm, că dăm expresiune consimțământului întregului popor sârbesc, când exprimăm cea mai mare încredere persoanei Sănteniei Voastre, căci de când Vă aflați Săntenia Voastră în scaunul patriarhal, autonomia bisericeii noastre n'a suferit scârbire nici dintr'o parte, și instituțiile noastre autonome sub conducerea Sănteniei Voastre au fost pururea conservate sub scutul legii. Această noi o privim ca un merit al Sănteniei Voastre și pentru popor și pentru stat și pentru intențiunile părintesci ale preagrațiosului nostru monarh.

Deci când manifestăm această recunoștință și încredere Sănteniei Voastre, Vă rugăm totodată ca cât mai curând să grăbiți la Carloviț, unde Vă așteaptă multe afaceri importante dela ultimul congres, dintre cari cea mai importantă este constituirea nou alesului comitet congresual. Subscriși: Stefan Brancovacici, Dr. Michail Polit-Desseancici, Dr. Nicolau Macsimovici, Dr. Stefan Pavlovici, Dr. George Natosevici, Dr. Elia Vucetici, Dr. Milan Georgevic, Mișa Dimitrievici și Alecsandru Sandici.

Cu ocaziunea noului atentat în contra țarului, i se comunică din Rusia țarului „le Danube“ un document interesant. Acest document ăce „Bin. publ.“ e testul proclamațiunii revoluționare lipită pe ăidurile Petersburgului câteva ăile înainte de comiterea crimei lui Solovieff, și e în modul următoriu redactat:

Terror sa terror (Terorism în contra terorismului).

„Lui Alexandru Nicolaevici“;

„Înștiințările și amenințările, precum și sentențele ce dăm noi procurorilor invidibili ai poporului rus oprimat până la sânge, le trimitem diferiților funcționari ai sistemului de guvern desposic ce există acum în Rusia, sunt toate cuprinse în totalul lucrărilor noastre preparative; pentru aceea, nici voi nici unul din membrii familiei voastre, nu sînteți nici decum amenințați de organele voastre executive. Voim mai ăntăi să curățim grajdurile lui Augias ale despotismului în văgăunele lor inferioare; să liberăm poporul de miserabili care l'aruncă fără de vină prin închisori, îl fac să sufere de foame și de sete, și apoi, spre a coperi aparențele îl trămit la eșafod sau în ocnele reginilor polare. Tronăm ca tribunal și ne vom împlini mandatul nostru fără considerațiuni pentru ori-cine și fără a ne da înapoi din fața ori-cărui mijloc care ar pute să serve nobilul nostru scop. Vom nimici prin fer și prin foc pe apriginitorii infernali ai sângerosului despotism.

„Victimele strigă călăului: *Morituri te salutant!* Și dacă nu voesci, Alecsandre Nicolaevici, să ascuți înștiințarea noastră și să pui un frâu tiraniei, îți declarăm, că îndată nu vei mai găsi tirani dispuși a se face organele regimului ce domnesce.

„Dacă nu voesci să pleci urechia la glasul nostru ascultă cel puțin vocea reprezentanților legali ai poporului: vocea Zemstvelor (adunările provinciale), cari reclamă numai o legislațiune mai liberală. Unde merge Rusia în fine cu acest sistem? Lumea civilisată ride de noi, ne desprețuesce și ne deneagă ori-ce demnitate umană.

„Materialicesce Rusia este cu totul ruinată. Puternicele și nesecatele voastre isvoare au ajuns în momentul de a fi sleite. Sistemul de educațiune în Rusia a devenit un sistem de îndobitocire în adevăratul înțeles al cuvântului. Arma voastră este o bandă crudă și nesățioasă de hoți. Justiția își bate joc de drept. Guvernatorii vostrii, polițaii și generalii sînt nesec adevărați satrapii demni de un Xerx și de un Dariu. Pretutindeni pe unde îți arunci ochii nu se vede decăt prostia căptușită cu cruțimea bestialitatea, răsipa și mai pre sus de toate, nesățioasa exploatare a poporului. Militarismul singur se bucură de îngrijirile și părintesci și favoarea d-tale. Gândescete, Alecsandre Nicolaevici, unde te va conduce toate aceste! Te duci drept în prăpastia și de aceea noi voim ați cruța viața.“

Comitetul executiv.

Varietăți.

* Măne este a cincispredecea aniversarea dela reînființarea metropoliei române gr. or. din Transilvania și Ungaria.

* (Rugarea Săliștenilor) publicată în nrul trecut s'a luat la dezbateri în universitatea naț. sās. în ședința din 8/20 Decemvre, s'a amănat, însă până vor fi bani în cassă.

* (Pentru Românii inundați) din Transilvania se va da Mercuri (măne) în teatrul „Dacia“ din București o reprezentațiune filantropică.

* Comitatul Sibiiu). Comitetul central de alegere este concheamat pe 30 Decemvre n. a. c. la 10 oare a. m.

* (Virilisti români) ai cetății Sibiiu pe anul 1880 avem pe următorii domni, conscriși în lista tu-

turor virilistilor în ordinea această: Miron Roman metropolit gr. or. Demetriu Răuciu, avocat; Ioan Borgia, avocat; Visarion Roman, director la institutul de credit Albina; Antoniu Bechnitz, comerciant; Gligor Mateiu, comerciant; Ioan de Preda avocat și Stefan Păcurar, avocat.

* (Postal). Pre lângă un contract de serviciu și depunerea unei cauțiuni de 100 florini valut. austr. este de ocupat postul de magistru postal în Harina (comitatul Bistrița-Năsăud). Cu acest post sînt împreunate: 250 fl. salariu și 40 fl. paușale de cancelarie pe an. Suplicele să se adreseze în termia de 3 săptămâni la direcțiunea postală în Sibiiu.

— S'a deschis concurs cu terminul de 3 săptămâni pentru o stațiune de practicant eventual oficial la posta din cercul Sibiiului. Cauțiunea 300 fl, salariul anual 600 fl. pentru locuință eventual 300 fl. adjut pe an.

— Tot pentru acest cerc se află în vacanță o stațiune pentru servitor la postă. Cauțiunea 100 fl; simbria 300 fl pe an, pentru locuință 60 fl și vestminte în natură. Terminul pentru petițiuni 6 săptămâni.

* (Himen). Primind anuniul, că Domnișoara Iustina S. Popoviciu Barcianu din Mureș-Oșorheiu este încredințată cu Dl Dr. Nicolau Olariu, avocat în Sibiiu, îl facem cunoscut și p. t. cetitori ai nostri, gratulând încredințăților și poftindu-le ăile fericite!

* (Mulțămită publică). „Socitate de lectură Andreiu Șaguna“ vine prin aceasta a exprima cea mai profundă mulțumită tuturor acelor prea stimate doamne și domni aci însemnați, cari cu ocaziunea ședinței noastre publice au binevoit a ne onora cu prezența și a contribui prin oferte marimonioase în bani la înaintarea societății:

N. Popea 5 fl., D. Br. Urs 5 fl., E. Măcelariu 5 fl., P. Cosma 5 fl., G. Matei 5 fl., D-na Ian. Matei 2 fl., Dr. N. Maier 2 fl., M. Lazar 1 fl., A. Bechnitz 2 fl., Dr. Il. Pușcariu 2 fl., I. Hania 2 fl., Dr. D. P. Barcian 2 fl., V. Roman 2 fl., L. Binder 1 fl., S. Popescu 1 fl., D. Cunțan 2 fl., R. R. 1 fl. D-ra König 3 fl., N. N. asc. de drept 1 fl., Dr. Pomuț 1 fl., D-na Dunca-Schiau 1 fl., I. Popescu 1 fl., A. Andreiu 1 fl., N. Nasta 1 fl., D. Lazar 1 fl., N. P. Petrescu 2 fl., V. Bologa 1 fl., N. Opriș 1 fl., I. Fodorean 1 fl., Alecs. Leb 2 fl., N. Frateș 2 fl., D. Recuciu 2 fl., I. Floca 50 cr. P. Roșca 1 fl., Dna Roșca 1 fl., D-ra Roșca 1 fl., N. Cristea 2 fl., I. Popa 1 fl., Dr. A. Brote 1 fl., I. Rău 1 fl., I. Popa 1 fl., N. Imberuș 1 fl., P. Simiton 1 fl., Dr. I. Nemeș 1 fl., D-na Stoica 1 fl. 20, Dr. I. Moga 2 fl., Z. Boiu 1 fl., Dr. I. Borgia 2 fl., Dr. A. Trombitaș 2 fl., C. Ștejar 2 fl., I. Bologa 1 fl., N. Budac 1 fl., A. Petchescu 3 fl., A. Filiț 50 cr., N. Buian 1 fl., Ioan Bechnitz 1 fl. Suma totală 98 fl. 20 cr.

Comitetul aranjator.

* (Transferare). Dl Gregoriu Vădrariu, locotenent ces. r. în regimentul de infanterie Nr. 31 este transferat la reg. de infant. Nr. 43.

* (Timpul). Spre norocirea multor amenințați cu nenorocire și spre norocirea agricultorilor după timpul cel mai moale care causă atâtea eșiri de ape a înghețat și înghețul continua când cu frig aproape polar, când mai domol însă destul de intensiv.

* (Sinucidere). Un fabricant de flori sa împușcat alaltă sară în locuința sa; fu aflat însă numai eri pela ameași. Causa sinuciderei este necunoscută.

PARTEA ȘTIINȚIFICĂ ȘI LITERARĂ.

O transacție ortografică.

(Urmare).

„Un etimologist“ ni-au trimis „Concesiunile unui ciparian“, și noi le-am publicat sub cuvânt că „audiat et altera pars“.

S'a presupus poate, că noi sub „altera pars“ am înțeles pe un partinitoriu al sistemului ciparian, de vreme ce și „un etimologist“ numesce espunerile sale „concesiunile unui ciparian“. Însă aceste privesc numai și numai sistemul alfabetic, pe când sistemul ciparian este neasemănat mai mult un sistem limbistic. Împotriva acestuia cu deosebire a fost, este și va rămâne totdeauna îndreptată opoziția noastră neimpăcată. „Un etimologist“ astădi trece ușor peste aceasta, ca și când „concesiunea“ în privirea limbistică s'ar înțelege de sine. El uită, că un adevărat ciparian nu poate jertfi sistemul limbistic al lui Cipariu, căci altcum cade întregul sistem ciparian. Cu alte cuvinte, „un etimologist“ din capul locului nu este ciparian, abstrăgând dela concesiunile foarte însemnate, ce el le face cu privire la sistemul alfabetic.

Când acum vre-o câți-va ani am început lupta împotriva „etimologismului“ ciparian, am avut în vedere mai cu samă sistemul limbistic, care veți bine la Cipariu stă în cea mai strînsă legătură cu sistemul ortografic și alfabetic. Să ne fie și nouă permis a reproduce tot din „Foișoara Telegrafului român“ (a. 1877), ceea ce am ăis la locul de frunte al aceluiași tractat, pe care „un etimologist“ l-a citat. Eacă ce am scris noi acolo (pag. 133—135):

„Putem ăce că pe timpul cirilianelor esista o unitate a limbei la Românii din Dacia traiană aproape ca și la alte popoare cu literaturi vechi și mărețe, fiind marea noastră fericoire, că limba română — abstragem totdeauna dela dialectul macedo-român — nu cunoaște dialecte în adevăratul înțeles științific al cuvântului, de cari alte popoare, precum Italianii, Germanii sînt prea bogate. A trebuit să vină dl Cipariu „cu sistemul etimologic“, pentru a produce o scisiune flagrantă în usul general al vorbirei, seducend pre mulți Români a înlocui d. e. *prinde, mine, tine, sine, zace, mijloc, jumătate, jos, schimbă, picior*, etc. etc., precum toți Românii cărturari scrieau cu ciriliane, prin cuvinte ca: *prende, mene, tene, sene, jace, mediu-locu (mezloc), diumetate (zumetate), diosu (zos), scaimba, petioru (pefor)* etc. etc., precum pe atunci suflare românească din Dacia vechie nu ăcea și nu scriea!). Astădi, este adevărat, dai chiar de Români, cari și batjocoresc limba, pronunțând cu o ridiculă afectație tocmai așa precum scriu:

!) Unul dintre cei mai credincioși următori ai d-lui Cipariu este dl Silasi, profesor de limba și literatură română la universitatea din Cluj. Dl Silasi pe de o parte scrie: *potentiosu* (adeacă: *putincios*), *pretotunde* (adeacă: *pretutindenea*), *Crestu* (de la *a cresta*?) — Ba nu, *Christos!*, *mneorit'u* (adeacă: *miorit'a!* Sărmane poezii populare! Unde ești, Alecsandri?), *colende* etc. etc.; de altă parte, dl Silasi condamnă cuvinte ca: *amarnic, zilnic*, întrebunțate și în Ardeal întocmai ca și *puternic, nemernic*... susținend în contra „Convorbirilor literare“, că acele cuvinte ar fi de categoria unor „provincialismi“, cari pre langa aceea, că se aude și vorbescu numai în cutare colțisioru (*Moldova*?) alu romanimei, pe de asupra mai suntu de cele mai multorii corupțiuni (!) gramaticali și strainismi.“ Veți „Transilvani'a“, fôia Asociat. tranne. Anulu X. Nr. 15 (din 1 Augustu 1877), pag. 169.

prende, scaimbă, pefor, mezloc²⁾ etc. etc.: și se pare a auzi vorbindu-se o limbă păsească, nefiind nici românească, nici latinească, nici... nici o limbă existentă sau moartă. După receptul dlui Cipariu adecă, trebuie să preparăm limba românească în modul următoriu: Luăm mai întâiu materialul brut al limbei noastre, cum îl aflăm în toate părțile, pe unde se vorbește românește, culegând formele genuine cari, chiar de ar fi păstrate numai de o mână de Români din vre un ținut, au să înlocuiască formele „corupte“, fire-ar aceste întrebunțate chiar de majoritatea cu desevărsire preponderantă a Românilor. Dacă „sistemul etimologic“ s'ar mulțami cu atâta, poate te-ai mai pute împăca. Dar dl Cipariu, cere mai mult: să nu fim numai cum am dice statistici, mărgindu-ne la timpul present, ci să fim și istorici, întrebunțând și monumentele literare dela seculul al 16-lea încoace, pentru operațiunile noastre etimologice. Găsim cum-va în vre-o carte bisericească din cutare secul formele genuine: *vene, bene...*, atunci trebuie să lăpădăm cu toții pe *vine, bine...*, ce sânt nesce „corupțiuni“; dăm în vre-un alt op dintr'un alt secul de formele: *parfile, carfile...*, de loc trebuie scoase din limbă: *parfile, carfile...*, și așa mai departe. Inse, nici atâta nu ajunge după „sistemul etimologic“; căci forme genuine ca: *scaimbă, mediu-locu (mezloc)*, *petioru* etc. etc., nu le-a aflat nici dl Cipariu, eminentul istoric al limbei române, în literatura bisericească dela al 16-lea secul încoace. Vom mai descoperi poate și vre-o scriere românească din al 15, 14, 13...-lea secul! Cine scie, ce forme mult mai „genuine“ încă ni se vor presenta apoi încet, încet! Până atunci inse ne ajutăm cu analogia: avem *sgaiă* (scabies), *roib* (robustus) etc., prin urmare, și *scaimb* (*ex-cambium*), avem *meață-și, meață-noapte*, prin urmare și *mezloc* (*mediu-locu*), și așa mai departe³⁾.

Pedanteria unui matematic, iubitoriu de simetrie! Dar limba este un organism viu, ce mereu se desvolță după legile sale proprii și tot așa de statornice ca și acele ale naturii. Limba nu este un *mechanism*, ce ar pute fi regulat după placul individual al unui om, fire-ar acesta cât de în-

²⁾ Este cunoscut, că Grecii de prin România, cari după organizația limbei lor nu sânt în stare a pronunța pe j (z) românește, devin înaintea Românului nesce umoriști involuntari, când dic: *zos, zumetate, mizloc...*

³⁾ Veđi Cipariu, T., Principia de limba și de scriptura. Edițiunea II. Blasiu 1866, pag. 362.

Închipuiți-vă pe un German raționând astfel: *Avem manniġfaltig, manniġfad...*, prin urmare nu *manġer, manġerlei...* ce sânt nesce corupțiuni, ci „formele genuine“ *manniġer, manniġerlei...* Oare ce soarte ar avé un atare „etimolog“ între Germani?!

„Etimologismul“ n'a cruțat nici numele propriu. Din Blaj și Blăjan a făcut *Blasiu* (Blas) și *Blasiuanu* (Blășan), cu toate că chiar și Blăjenii dic *Blaj* și *Flăjan*. Tot așa, Cluj și Clușan s'au schimbat în *Clusiu* (Cluș) și *Clusianu* (Clușan); Sibiu a devenit *Sabiu* sau chiar *Sabinu*; Brânduș se înalță la *Brundusiu*, etc. etc. Și oamenii primesc botezul etimologic, deși sânt poate deja ajunși în ani. Nu ne gândim atâta la un nume, cum este *Cipariu*, care de altminterlea erte *Țipariu*: schimbări de felul acesta sânt dictate de neajunsurile sistemului ortografic ciparian. Dar din Oltean se face *Alutan*, din Cătană *Catone*, din Schiop *Scipione* etc. etc.!

⁴⁾ Cipariu, Tim., Gramatec'a. Partea II. Sintetica 1877, pag. 313.

⁵⁾ Müller, Max, Vorlesungen über die Wissenschaft der Sprache. Für das deutsche Publikum bearbeitet von Dr. Karl Böttger. II. Serie von 12 Vorlesungen. Autorisierte Ausgabe. Zweite vermehrte Auflage. (Leipzig, 1870). pag. 266—267. Aceste prelegeri, ținute în institutul regal din Londra, s'au tradus din limba engleză și în alte limbi d. e. în cea franceză de Georges Harris și Georges Perrot.

vătă sau genial. Luther d. e. nu a produs Germanilor vre-o concepțiune limbistică a creerilor sei; ba el nici n'a recomandat măcar anume spre primire dialectul, ce se vorbea în partea Germaniei, unde el s'a născut și a trăit. Conform principiilor sale religioase, opuse celor susținute de biserica catolică, Luther a predicat lumii germâne, că *tot creștinul să cetească însuși biblia*. Spre scopul acesta Luther a tradus biblia în *dialectul ținutului, în care petrecea*, și Germanii cu biblia lui Luther au primit și dialectul, ce l' vorbea reformatorul lor. Tot așa Dante Florentinul, și-a scris mărșul său op „Divina comedia“ în *dialectul florentin*, și uimiții Italiani au primit împreună cu versurile geniale și dialectul, în care aceste au fost scrise. Astfel s'a „statorit unitatea limbei“ la Germanii și Italiani! Nici când și nicăiri în lume nu a vorbit un popor după prescriptele vre-unui filolog, căci numai o colectivitate de oameni, numai o societate întreagă produce limbă. Dl. Cipariu dice: „Limb'a se scrie, carea se vorbește, și cum se vorbește, — er' nu, carea nu se vorbește, seau nu s'a vorbitu și cum nu s'a vorbitu nece una data.“⁴⁾ Nu înțelegem de ce dl. Cipariu adauge de odată „limba, carea nu s'a vorbitu și cum nu s'a vorbitu nece una data“, după ce în propoziția dintăiu susține numai „limba, carea se vorbește, și cum se vorbește.“ Dar în sfârșit fie ori și cum: Limba dlui Cipariu, așa precum ni se presentă ea în întregul ei, nu se vorbește și nu s'a vorbit nicăiri și nici când. Un mosaic ca acesta, compus cu petri luate din diferite locuri și formate în diferite timpuri sub diferite inriurințe, poate fi chiar o operă de arte, de nu se mulțămesc cumva a fi numai o simplă manifestațiune a plăcerii de simetrie, — viață inse n'a avut, nu are și nu va avé.

Mai departe pag. (140—141):

„Etimologismul“ nu vrea să scie de transformări în limba română, numărându-le pe aceste „corupțiuni“. Dar apoi în ce consistă desvolțarea, istoria unei limbi?! Prin ce se deosebesce limba românească de surorile ei: italiana, franceza, spaniola, portugesa...? Nu cum-va representă fie-care din limbile romanice o altă forma de „corupțiune“ a limbei-mume latinesce?! Dacă tragem consecuențele principiului fundamental a „sistemului etimologic“, ajungem a susține că, toate limbile moderne sânt „corupțiuni“ ale celor vechi, adecă și aceste sânt numai „corupțiuni“ ale limbei, sau dacă voiiți, ale limbilor primitive, despre cari ne lipsesc tradițiunea contimpurană. Va să dică, „etimologismul“, negând desvolțarea istorică a limbei române, în ultima consecuență a principiului său, ar trebui să nege individualitățile diferitelor limbi din lume și întreaga lor istorie. Inse, precum dice vestitul Max Müller, unul dintre corifeii filologiei moderne, „limba, dacă și se schimbă mereu, de aceea nu se află de loc în decadentă continuă; ceea ce în istoria limbei obicnuim a numi decadentă sau corupțiune, la tot cazul nu este în adever nimic alta, decât condițiunea necesară a vieței sale“; și „cine în limbile mai nouă nu scie afla nimica decât corupțiune și anomalie, acela puțin înțelege natura adeverată a limbei“⁵⁾.

⁶⁾ Nu arareori am vedut scris: „Ioan Vodă cel complet.“

⁷⁾ Este greșită și formarea neologismelor după analogia cuvintelor vechi: din complet, servare (conservativ), optare (cooptațiune) salutare, ... a face cumplit, sərbare, conserbățiv, optare (cooftăciune), sărutare... Mai cu samă Bucovinienii nisuesc a trans-

„Cuvintele celebrului profesor din Ocsford vor fi mai bine cuprinse, dacă vom face un pas mai departe și vom considera, că schimbarea limbii nu este numai o metamorfosă fonetică: mână în mână cu aceasta merge o schimbare a cuprinsului noțiunilor, cese exprimă prin cuvintele supase transformării. Tesa aceasta își află adeverire cu atâta mai generală, cu cât perioada de desvolțare a limbei omenesci, ce o avem în vedere va fi mai lungă. Și pe distanța relativ mai scurtă, ce a parcurs o desvolțarea vreunei limbi moderne, se poate constata adeseori că există un paralelism între schimbarea unui cuvânt și a cuprinsului noțiunei, reprezentat prin acest cuvânt. Să fim eară concreți! În limba românească găsim cuvântul cumplit. Un etimologist consecuent, care scrie d. e. coprende în loc de cuprinde, va reduce și forma „secundarie spurie“ cumplit la forma „primitivă genuină“ complet.⁶⁾ Prin aceasta inse nu se sterge numai metamorfosa esternă a cuvântului, ci se anulează totodată și cuprinsul noțiunei intrupate în cuvântul cumplit. Când din complet s'a făcut cumplit, atunci s'a spiritualizat prin abstracțiune o noțiune la început curat materială: dintr'o noțiune a fiziceii a devenit o noțiune a eticeii. După ce tot progresul omenimei este o spiritualizare continuă a celor materiale din lume, avem dreptul a concluda că, „etimologismul“ în principiu inseamnă regres; el, în exemplul ce ne stă înainte, nimicesce o muncă sufletească de sute de ani, prin care poporul român a ajuns dela noțiunea complet la noțiunea cumplit. Cuvântul vechiu cumplit și neologismul complet representă două noțiuni deosebite una de alta. Și din acest punct de vedere am sărăci limba, când am dice și scrie complet în loc de cumplit. Unde am ajunge, dacă consecuent am reduce sərbare la servare, oftare la optare, sărutare la salutare etc.?!

„Nu vom face aceasta, ci vom lăsa să stee unele lângă altele.“⁷⁾ Mai cu samă pentru liniscirea aceloră, cari nu se pot mulțami, când a casă la ei află rațiune, ci mereu și în toate casurile să uită la aceea ce dice străinul și cum este la acesta, pentru acesti prea timiđi de a trăi viața lor proprie amintim, că și aiurea, și anume la popor latin, d. e. la cel frances și se presentă aceeași aparițiune.⁸⁾ Dictionarul frances este foarte bogat de cuvinte latine, ce de repețe ori și în diferite moduri s'au introdus în limba francesă. Astfel găsim blămer lângă blasphemare; acheter (a cumpăra) și accepter (a primi), amēndouē lat. acceptare; chētif (ticălos, sirman, și captif (prins) dela lat. captivus; chose (lucru) și cause (causă); façon (mod de a face ceva, croitură) și faction (straje, partid, facțiune); fraile și fragile; naïf și natif; etc. Un ris omeric dela un capēt al Franciei până la celalalt ar fi răspunsul la propunerea vreunui filolog, a reduce formele „corupte“, la cele „genuine“. Repețim: „Etimologismul“ neagă în principiu desvolțarea limbei și progresul spiri-

forma neologismele după analogie, scriēnd d. e. o căjune (ocasiune), leptura (lectura, lucrățiv),... Dar și la etimologiști se găsec de aceste. Chiar dl Cipariu scrie: sustantivă, prepusetiune, cojunctiune, traslatu, custare, fipsare, o sərbare, reserbare, ... Din întēplare cuvântul din urmă, reserbare, mai curēnd inseamnă a sərbă din nou, a sərbă încă odată, decât a reserva, precum voesce dl Cipariu, dicēnd d. e. în prefața „Gramatec'ei“ (partea I, analitică): „reserbandu-si dereptulu, ...“

⁸⁾ Müller, Max, l. c. pag. 298—299.

tului, cari amēndouē se condițiunează în reciprocitate.

Încât pentru *metamorfosă* ea a fost cu deosebire discutată și combătută (față cu profesorul Silasi din Cluj) în „Telegraful român“ din 1878 Nr. 109—117.

Eacă acuma ce dice Maiiorescu despre sistemul ciparian (Critice, pag. 224—225).

„Mulți din compatrioții nostri sânt de opinie, că deosebirea între sistemul fonetic și cel etimologic pentru ortografia română consistă în aceea, că fonetistii primesc semnele de sedilă sau de scurtare sau de paușă etc. pentru *ț, ș, ă, Ț*, etc., pe când etimologistii scriu aceste sonuri derivate fără nici un semn, dând numai o regulă pentru cetirea lor.

lui ar pute foarte bine să primească astăđi semnele noastre

„Aeastă opinie este greșită.

„Nota caracteristică a sistemului etimologic nu este lăpădarea semnelor; din contră D. Cipariu și scoala și cu toate aceste să urmeze calea etimologică ce au croit-o. Dovadă Leccionul dela Buda.

„Esența etimologismului în ortografie este alta. El cere, ca, după ce literale alfabetului s'au stabilit, fie cu semne fie fără semne, scrierea ortografică inșasi să nu se îndrepteze după vorbirea actuală, foarte influențată prin legi eufonice, ci după legile derivațiunei cuvintelor de la originea lor, intrucât aceasta se poate urmări în întreaga tradițiune a limbei. De aceea D. Cipariu scrie cuvântul *vine* nu cu *i* cum îl pronunțăm noi, ci cu *e*, adecă *bene*, e fiind vocala originară.

„După cum se vede, etimologismul nu este o întrebare alfabetică, ci ortografică și limbistică...“

(Va urma.)

Economic.

Teaca, 15 Dec. n. Pro hectolitru: grâu fl. 5.—8; grâu sēcărăț fl. 4.50—; sēcărăț fl. —.—; cucuruz fl. 3.75—4; ovēs fl. 2.25—; cartofi fl. 1.—; fasole fl. 4.50; pro chilo: Slănină 44—48 cr.; carne de viță 36 cr.; carne de porc 36 cr.; carne de oaie — cr.; carne de vițel — oauē 4 de 10 cr. Tērgul de ađi a fost bine cercetat.

(Negoțul estern românesc). Artictele de căpetenie ale negoțului estern românesc în import sânt: bumbac, mărfuri de manufactură, articte de industrie de tot felul, tăbac, zahar, vin, fructe sudice, mărfuri coloniale, mărfuri de hârtie, pei, glaje, cărbuni de piatră, etc.; în import: bucate, păstăioase, sēmēțe uleose, lemne, petroleu, pei, vite vii, sumac etc. Prețul total al negoțului de import face pe an cam la 133 milioane de franci față cu cel de esport per circa 185 milioane franci; Singuratictele state Europene participă la aceste cum urmează:

Austro-Ungaria cu 52.5 milioane import și 85.6 mil. esport; Anglia cu 35.2 milioane import și 17.5 mil. esport; Francia cu 18.2 milioane import și 45.2 mil. esport; Germania cu 10.2 milioane import și 5.2 mil. esport; Italia cu —.8 milioane import și 2.5 mil. esport; Rusia cu 3.3 milioane import și 2.9 mil. esport; Turcia cu 12.7 milioane import și 25.4 mil. esport.

Cea mai mare parte din această comunicație (fresce excepționând partea Austro-Ungariei) se face în porturile dela Braila și Galaț pentru că cheltuelile de transport pe apă, cu deosebire cele din și spre Anglia, Germania de nord, Francia, Belgia și Italia sânt cu mult mai estine, ca cheltuelile de căreusie pe drumurile de țară *via Roman, Predeal, Verciorova*, ba chiar mai lesne ca și cele de călătorie cu năi de vapor *via Orșova*. Precum ne spune inse „Pester Lloyd“ comunicația peste Verciorova în urma tarifelor directe ajunse de curēnd la putere legală cu călile ferate austro-unguresci creșce mereu pe și ce merge.